

Penglibatan Ibu Bapa dalam Menyokong Pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif bagi Murid Berkeperluan Pendidikan Khas dengan Ketidakupayaan Intelektual

Parental Involvement in Supporting the Implementation of the Inclusive Education Programme for Students with Intellectual Disabilities

Jamliawati Abdul Rani
Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, Malaysia
Khairul Farhah Khairuddin
Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, Malaysia

Khairul Farhah Khairuddin (*Penulis Koresponden)
Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, Malaysia
kfk@ukm.edu.my

ABSTRAK

Penglibatan ibu bapa merupakan salah satu aspek yang berpotensi menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Walau bagaimanapun, bukti berkaitan bentuk penglibatan, peranan keluarga, kerjasama antara sekolah dengan keluarga dan cabaran yang dihadapi masih tersebar dalam literatur. Kajian ini bertujuan memetakan literatur tentang penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual dalam kelas perdana serta membincangkan kerelevanan dapatan terhadap pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif di Malaysia. Kajian ini berpandukan kerangka Arksey dan O'Malley serta garis panduan *PRISMA-ScR*. Carian literatur dilaporkan melibatkan *Web of Science, Scopus, ERIC* dan *Google Scholar*. Sebanyak sepuluh artikel jurnal berwasit dipilih dan dianalisis secara deskriptif serta tematik. Lima tema utama dikenal pasti, iaitu sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan, kerjasama antara sekolah dengan keluarga, cabaran dan halangan penglibatan serta pemerkasaan ibu bapa melalui pendekatan berpusatkan keluarga. Dapatan menunjukkan beberapa aspek yang relevan untuk dipertimbangkan dalam pelaksanaan PPI, khususnya komunikasi dua hala, perkongsian maklumat dan peluang kepada ibu bapa untuk terlibat dalam perancangan sokongan pendidikan. Memandangkan sumber bukti merangkumi konteks antarabangsa dan tidak semuanya mengkaji pelaksanaan PPI di Malaysia secara langsung, implikasi dapatan ditafsirkan secara berhati-hati. Kajian ini mengenal pasti bidang penyelidikan latihan guru dan ibubapa yang diperlukan untuk pelaksanaan PPI dengan lebih khusus.

Kata kunci: Kerjasama sekolah-keluarga; ketidakupayaan intelektual; penglibatan ibu bapa; Program Pendidikan Inklusif; *scoping review*

https://doi.org/10.17576/joeds-2026-0402-10
Article History: Received: 13 October 2026 | Accepted: 31 October 2026 | Published: 1 December 2026

ABSTRACT

Parental involvement is one of the aspects that may support the implementation of the Inclusive Education Programme (PPI) for students with intellectual disabilities. However, evidence concerning the forms of parental involvement, family roles, school–family collaboration, and the challenges encountered remains dispersed across the literature. This study aims to map the literature on parental involvement in supporting students with intellectual disabilities in mainstream classrooms and to discuss the relevance of the findings to the implementation of the Inclusive Education Programme in Malaysia. The study is guided by the framework proposed by Arksey and O'Malley and the PRISMA-ScR reporting guidelines. The literature search reportedly involved Web of Science, Scopus, ERIC, and Google Scholar. A total of ten peer-reviewed journal articles were selected and analysed descriptively and thematically. Five main themes were identified: parental attitudes and perceptions, forms of parental involvement, school–family collaboration, challenges and barriers to parental involvement, and parental empowerment through a family-centred approach. The findings identify several aspects that may be considered in implementing PPI, particularly two-way communication, information sharing, and opportunities for parents to participate in educational support planning. As the evidence encompasses international contexts and does not directly examine the implementation of PPI in Malaysia in every case, the implications are interpreted cautiously. This study also identifies the need for further research on teacher and parent training to support the implementation of PPI in ways that are more responsive to the needs of students with intellectual disabilities.

Keywords: School family collaboration; intellectual disabilities; parental involvement; Inclusive Education Programme; inclusive education; scoping review

PENGENALAN

Program Pendidikan Inklusif (PPI) merupakan pendekatan pendidikan yang memberikan peluang kepada Murid Berkeperluan Pendidikan Khas (MBPK) untuk belajar bersama-sama murid arus perdana dalam persekitaran pendidikan yang menyokong kepelbagaian keperluan pembelajaran. Di Malaysia, PPI merupakan salah satu daripada tiga pilihan persekolahan yang disediakan oleh Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) untuk MBPK, selain Sekolah Pendidikan Khas (SPK) dan Program Pendidikan Khas Integrasi (PPKI). SPK menyediakan pendidikan khusus untuk MBPK, manakala PPKI dilaksanakan melalui kelas pendidikan khas di sekolah kerajaan atau sekolah bantuan kerajaan. PPI pula memberikan peluang kepada MBPK untuk belajar bersama-sama murid arus perdana dalam kelas yang sama di sekolah kerajaan atau sekolah bantuan kerajaan. PPI dilaksanakan melalui pendekatan inklusif penuh dan inklusif separa, bergantung pada bentuk penyertaan murid dalam pembelajaran dan aktiviti bersama-sama murid arus perdana. Walau bagaimanapun, terdapat juga murid dengan ketidakupayaan intelektual yang belajar di kelas arus perdana seperti murid lain tanpa semestinya mengikuti PPI secara rasmi. Oleh itu, kajian ini memfokuskan penglibatan ibu bapa dalam menyokong MBPK dengan ketidakupayaan intelektual yang mengikuti PPI, dan tidak merangkumi murid yang belajar di kelas arus perdana di luar pelaksanaan rasmi program tersebut.

Dalam konteks pelaksanaan PPI, penempatan murid di kelas arus perdana perlu disertai sokongan pembelajaran, penyesuaian pengajaran dan kerjasama antara pihak yang terlibat dalam pendidikan murid. Bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual, sokongan yang bersesuaian penting untuk membantu mereka mengambil bahagian secara bermakna dalam aktiviti pembelajaran dan sosial. Oleh itu, pelaksanaan PPI perlu diteliti bukan sahaja dari

segi penempatan, tetapi juga dari segi sokongan yang disediakan, penyertaan murid dan kerjasama antara sekolah dengan keluarga.

Penglibatan ibu bapa merupakan salah satu aspek yang boleh menyokong pelaksanaan PPI. Ibu bapa mempunyai pengetahuan tentang kebolehan, keperluan, minat dan pengalaman anak yang boleh membantu pihak sekolah memahami keperluan murid serta merancang sokongan yang bersesuaian. Penglibatan tersebut boleh merangkumi komunikasi dengan guru, perkongsian maklumat tentang perkembangan anak, sokongan pembelajaran di rumah dan penyertaan dalam perbincangan berkaitan sokongan pendidikan. Khairuddin dan Miles (2020) meneliti pengalaman ibu bapa dan warga sekolah dalam pendidikan inklusif bagi murid pekak di sekolah arus perdana di Malaysia. Walaupun kajian tersebut bukan tentang murid dengan ketidakupayaan intelektual dan tidak boleh dianggap sebagai bukti langsung tentang PPI bagi kumpulan tersebut, kajian itu memberikan konteks tentang pengalaman keluarga dan pihak sekolah dalam pendidikan inklusif di Malaysia.

Penglibatan ibu bapa dalam menyokong pelaksanaan PPI boleh dipengaruhi oleh akses kepada maklumat, komunikasi antara ibu bapa dengan guru, peluang menyuarakan pandangan, kekangan masa dan sumber keluarga serta pengalaman berinteraksi dengan pihak sekolah. Amalan sekolah dalam melibatkan keluarga turut mempengaruhi peluang ibu bapa menyumbang kepada perancangan sokongan pendidikan. Oleh itu, penglibatan yang bermakna bukan hanya diukur melalui kehadiran ibu bapa dalam aktiviti sekolah, tetapi juga melalui peluang mereka berkongsi pengetahuan tentang anak dan mengambil bahagian dalam perbincangan yang berkaitan dengan pelaksanaan sokongan dalam PPI.

Kepelbagaian bentuk penglibatan, faktor dan cabaran menunjukkan perlunya pemahaman menyeluruh tentang penyelidikan bidang ini. Pemetaan literatur membantu mengenal pasti aspek kajian, pendekatan metodologi dan jurang penyelidikan.Oleh itu, *scoping review* digunakan untuk memetakan keluasan bukti dan mengenal pasti keperluan kajian lanjutan. Pelaporan kajian ini berpandukan garis panduan *Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses Extension for Scoping Reviews* (PRISMA-ScR) oleh Tricco et al. (2018). Pendekatan ini memberikan gambaran tentang perkembangan penyelidikan dengan mengambil kira perbezaan reka bentuk, konteks dan kekuatan bukti setiap kajian.

Kajian ini memetakan literatur tentang penglibatan ibu bapa dalam menyokong MBPK dengan ketidakupayaan intelektual dalam pendidikan inklusif serta kerelevanannya terhadap PPI di Malaysia. Kajian meneliti bentuk penglibatan, faktor, cabaran dan sokongan untuk memperkukuh kerjasama keluarga dengan sekolah. Dapatan antarabangsa tidak semestinya menggambarkan amalan PPI Malaysia.

PERSOALAN KAJIAN

Berdasarkan objektif yang ditetapkan, kajian ini dipandu oleh empat persoalan berikut:

1. Apakah bentuk penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual yang relevan dengan pelaksanaan PPI?
2. Apakah faktor yang mempengaruhi penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual yang relevan dengan pelaksanaan PPI?
3. Apakah cabaran yang dihadapi oleh ibu bapa dalam menyokong penyertaan murid dengan ketidakupayaan intelektual yang relevan dengan pelaksanaan PPI?
4. Apakah bentuk sokongan yang diperlukan untuk memperkukuh penglibatan ibu bapa dalam pelaksanaan PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual?

SKOP DAN BATASAN KAJIAN

Kajian ini memfokuskan literatur global tentang penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual dalam pendidikan inklusif, dengan perbincangan implikasi kepada pelaksanaan PPI di Malaysia. Artikel yang dimasukkan ialah artikel jurnal berwasit berbahasa Inggeris yang diterbitkan antara tahun 2020 hingga 2025, berdasarkan kriteria kelayakan yang dinyatakan dalam manuskrip. Carian literatur dilaporkan menggunakan *Web of Science, Scopus, ERIC* dan *Google Scholar*. Oleh sebab sebahagian kajian dilaksanakan di luar Malaysia, dapatan digunakan untuk memetakan tema umum dan tidak dianggap sebagai bukti empirikal langsung tentang pelaksanaan PPI di sekolah Malaysia.

Skop ini menetapkan batasan bukti yang dipetakan dalam kajian dan perlu ditafsirkan dengan mengambil kira kriteria pemilihan artikel serta strategi carian yang digunakan. Dapatan kajian ini mungkin dipengaruhi oleh pemilihan pangkalan data, penggunaan istilah carian, sekatan bahasa dan tempoh penerbitan yang ditetapkan. Selain itu, perbezaan dari segi reka bentuk kajian, konteks pelaksanaan dan definisi penglibatan ibu bapa dalam kajian asal boleh mengehadkan perbandingan secara langsung antara artikel yang disertakan. Selaras dengan tujuan scoping review, kajian ini bertujuan memetakan ciri-ciri utama, fokus dan jurang dalam literatur berkaitan, dan bukannya membuat kesimpulan tentang hubungan sebab-akibat atau menentukan keberkesanan bentuk penglibatan ibu bapa tertentu. Kajian ini juga tidak melibatkan penilaian kritikal secara formal terhadap kualiti metodologi setiap kajian yang disertakan.

KEPENTINGAN KAJIAN

Kajian ini diharapkan dapat menyumbang kepada perkembangan ilmu dalam bidang pendidikan khas dan pendidikan inklusif dengan menyediakan pemetaan yang sistematik tentang penyelidikan berkaitan penglibatan ibu bapa dalam menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid berkeperluan pendidikan khas dengan ketidakupayaan intelektual. Dari sudut akademik, pemetaan ini dapat membantu penyelidik mengenal pasti trend penyelidikan, fokus kajian yang telah diberikan perhatian serta jurang pengetahuan yang memerlukan penelitian lanjut. Selain itu, maklumat tentang pendekatan metodologi yang digunakan dalam kajian terdahulu dapat memberikan gambaran tentang cara penglibatan ibu bapa dalam konteks pelaksanaan PPI telah dikaji dalam literatur sedia ada.

Dari sudut amalan pendidikan, dapatan kajian ini berpotensi membantu guru dan pihak sekolah memahami bentuk penglibatan ibu bapa serta faktor yang mempengaruhi kerjasama antara keluarga dengan sekolah dalam menyokong pelaksanaan PPI. Pemetaan ini juga boleh menjadi sumber rujukan kepada pihak berkepentingan, khususnya dalam mempertimbangkan pendekatan kerjasama yang lebih responsif terhadap keperluan murid dengan ketidakupayaan intelektual dan keluarga mereka. Walau bagaimanapun, implikasi terhadap amalan dan perancangan pendidikan hendaklah ditafsirkan berdasarkan dapatan sebenar kajian serta kesesuaian konteks pelaksanaan PPI yang dibincangkan dalam literatur yang dipetakan.

SOROTAN LITERATUR

Penglibatan ibu bapa merupakan salah satu aspek penting yang dapat menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI). Ibu bapa mempunyai pengetahuan tentang kebolehan, keperluan, minat dan pengalaman anak yang dapat membantu pihak sekolah memahami keperluan murid serta merancang sokongan pendidikan yang bersesuaian. Penglibatan ini boleh merangkumi komunikasi dengan guru, perkongsian maklumat tentang perkembangan anak, sokongan pembelajaran di rumah dan penyertaan dalam perbincangan

berkaitan perancangan pendidikan. Dalam konteks Malaysia, Khairuddin dan Miles (2020) meneliti pengalaman ibu bapa dan warga sekolah dalam pelaksanaan pendidikan inklusif bagi murid pekak di sekolah arus perdana. Walaupun kajian tersebut tidak berfokus pada murid dengan ketidakupayaan intelektual, kajian itu memberikan konteks tempatan tentang pengalaman keluarga dan pihak sekolah dalam menyokong pendidikan inklusif.

Selain penglibatan keluarga, sokongan pihak sekolah dan kesediaan pendidik turut menjadi aspek yang perlu diberikan perhatian. Sawal Hamid dan Toran (2024), misalnya, membincangkan cabaran yang dihadapi oleh pihak pengurusan tadika swasta dalam melaksanakan pendidikan inklusif, termasuk aspek pengetahuan dan kelayakan guru, kewangan, prasarana serta kerjasama dengan ibu bapa. Mah Tjun Lyn et al. (2020) pula meneliti perbezaan tahap pengetahuan pendidik arus perdana dan pendidik pendidikan khas berkaitan peranan serta tanggungjawab mereka dalam menyokong pendidikan inklusif. Sementara itu, Amerudin dan Toran (2024) membincangkan pengetahuan guru prasekolah pendidikan khas dalam pelaksanaan Rancangan Pendidikan Individu (RPI). Secara keseluruhan, kajian-kajian ini memberikan gambaran tentang kepentingan kompetensi pendidik, perancangan pendidikan dan kerjasama dalam menyokong pelaksanaan pendidikan inklusif. Walau bagaimanapun, skop kajian tersebut berbeza dan tidak semuanya meneliti penglibatan ibu bapa secara langsung dalam PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual.

Penglibatan ibu bapa dalam pendidikan inklusif juga perlu difahami berdasarkan pelbagai faktor yang boleh mempengaruhi bentuk dan tahap penglibatan mereka. Faktor tersebut termasuk sikap dan persepsi ibu bapa terhadap pendidikan inklusif, peluang untuk menyuarakan pandangan, keberkesanan komunikasi dengan guru serta kekangan masa, kewangan dan sumber sokongan. Oleh itu, penglibatan ibu bapa tidak seharusnya dilihat sebagai tanggungjawab keluarga semata-mata, tetapi sebagai sebahagian daripada kerjasama antara keluarga dengan pihak sekolah dalam memenuhi keperluan pendidikan murid.

Walaupun literatur pendidikan inklusif membincangkan peranan keluarga, cabaran pelaksanaan dan sokongan pendidik, kajian yang secara khusus meneliti penglibatan ibu bapa dalam menyokong PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual masih perlu dipetakan. Oleh itu, scoping review ini bertujuan memetakan literatur berkaitan, mensintesiskan tema utama dan mengenal pasti jurang penyelidikan, khususnya dalam konteks pendidikan inklusif di Malaysia.

METODOLOGI

REKA BENTUK KAJIAN

Kajian ini menggunakan kaedah *scoping review* untuk memetakan literatur berkaitan penglibatan ibu bapa dalam menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid berkeperluan pendidikan khas dengan ketidakupayaan intelektual. Pendekatan ini dipilih kerana kajian berkaitan merangkumi pelbagai konteks pendidikan dan reka bentuk metodologi. Pelaksanaan kajian berpandukan kerangka *scoping review* yang diperkenalkan oleh Arksey dan O'Malley (2005), panduan Joanna Briggs Institute oleh Peters et al. (2015), serta garis panduan pelaporan *PRISMA-ScR* oleh Tricco et al. (2018).

Protokol kajian merangkumi penetapan kriteria inklusi dan eksklusi, pengenalpastian sumber maklumat, pembangunan strategi carian literatur, proses pemilihan artikel, pengekstrakan data dan kaedah membuat sintesis dapatan. Penggunaan pendekatan *scoping review* membolehkan bukti sedia ada dipetakan secara teratur bagi mengenal pasti fokus penyelidikan, tema utama dan jurang pengetahuan berkaitan penglibatan ibu bapa dalam

menyokong pelaksanaan PPI. *PRISMA-ScR* mengandungi 22 item pelaporan yang menjadi panduan untuk meningkatkan ketelusan pelaporan kajian. Walau bagaimanapun, penilaian kritikal secara formal terhadap kualiti metodologi sumber bukti tidak dijalankan kerana kajian ini bertujuan memetakan skop bukti dan corak penyelidikan sedia ada, bukannya menilai kualiti metodologi setiap kajian secara mendalam. Proses pengenalpastian, penyaringan dan pemilihan artikel dilaporkan melalui rajah aliran *PRISMA-ScR* bagi memberikan gambaran yang jelas dan telus tentang proses pemilihan sumber bukti.

KRITERIA KELAYAKAN DAN STRATEGI CARIAN DALAM PANGKALAN DATA

Kriteria inklusi dan eksklusi ditetapkan bagi memastikan artikel selaras dengan objektif kajian. Artikel yang layak dimasukkan ialah artikel jurnal berwasit yang diterbitkan antara tahun 2020 hingga 2025, ditulis dalam bahasa Inggeris dan membincangkan penglibatan ibu bapa bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual dalam pendidikan inklusif. Artikel yang meneliti pendidikan khas secara segregasi atau kategori ketidakupayaan lain dikecualikan. Oleh sebab fokus kajian ialah pemetaan literatur yang relevan kepada PPI, kajian antarabangsa yang tidak membincangkan PPI Malaysia ditafsirkan sebagai bukti kontekstual, bukan bukti langsung pelaksanaan program di Malaysia.

Carian literatur dilaporkan menggunakan *Web of Science (WoS), Scopus, ERIC (Education Resources Information Center)* dan *Google Scholar*. Carian dalam *WoS* menggunakan medan *Topic*, manakala *Scopus* menggunakan medan *Article Title, Abstract and Keywords.* Bagi *ERIC*, carian dilakukan melalui medan *Descriptors dan Abstract. Google Scholar* digunakan untuk carian tambahan bagi mengenal pasti artikel relevan yang mungkin tidak diperoleh melalui pangkalan data utama. Strategi carian menggabungkan kata kunci berkaitan penglibatan ibu bapa, kurang upaya intelektual dan pendidikan inklusif menggunakan operator Boolean AND dan OR.

Jadual 1 menunjukkan String carian utama yang digunakan:

JADUAL 1. String carian utama

Kata Kunci Carian	
AND	("parental involvement" OR "parent involvement" OR "parental engagement" OR "family involvement" OR "family engagement" OR "parent participation")
	("intellectual disability" OR "intellectual disabilities" OR "intellectual and developmental disabilities" OR "IDD" OR "students with intellectual disability" OR "children with intellectual disability")
	("inclusive education" OR "inclusive schooling" OR "inclusive school*" OR "inclusive classroom*" OR "mainstream education" OR "inclusive setting*")

PROSES SARINGAN DAN KRITERIA KELAYAKAN

Proses pemilihan artikel dilaksanakan secara sistematik berdasarkan empat fasa *PRISMA-ScR*, iaitu pengenalpastian, penyaringan, kelayakan dan kemasukan. Pada peringkat pengenalpastian, rekod yang diperoleh daripada carian pangkalan data disemak bagi mengenal pasti dan membuang rekod pendua. Seterusnya, proses penyaringan dilakukan berdasarkan tajuk dan abstrak untuk mengenal pasti artikel yang berpotensi memenuhi skop kajian. Artikel yang berpotensi relevan kemudiannya dinilai melalui teks penuh berdasarkan kriteria inklusi dan eksklusi yang telah ditetapkan. Artikel yang memenuhi semua kriteria kelayakan dipilih untuk dimasukkan dalam sintesis akhir kajian.

Kriteria inklusi merangkumi artikel jurnal yang melalui proses penilaian rakan sebaya, diterbitkan antara tahun 2020 hingga 2025, ditulis dalam bahasa Inggeris serta

membincangkan penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual dalam konteks pendidikan inklusif. Kajian yang berkaitan dengan bentuk penglibatan ibu bapa, kerjasama antara keluarga dengan pihak sekolah serta faktor yang mempengaruhi penglibatan tersebut turut dipertimbangkan sekiranya selaras dengan objektif kajian.

Kriteria eksklusi pula merangkumi artikel yang memfokuskan pendidikan segregasi tanpa kaitan dengan pendidikan inklusif, kajian yang hanya membincangkan kategori ketidakupayaan lain tanpa kaitan dengan ketidakupayaan intelektual, artikel yang tidak membincangkan penglibatan ibu bapa serta sumber bukan artikel jurnal yang melalui penilaian rakan sebaya, seperti tesis, laporan dan bahan literatur kelabu.

PROSES PENGESKTRAKAN DATA

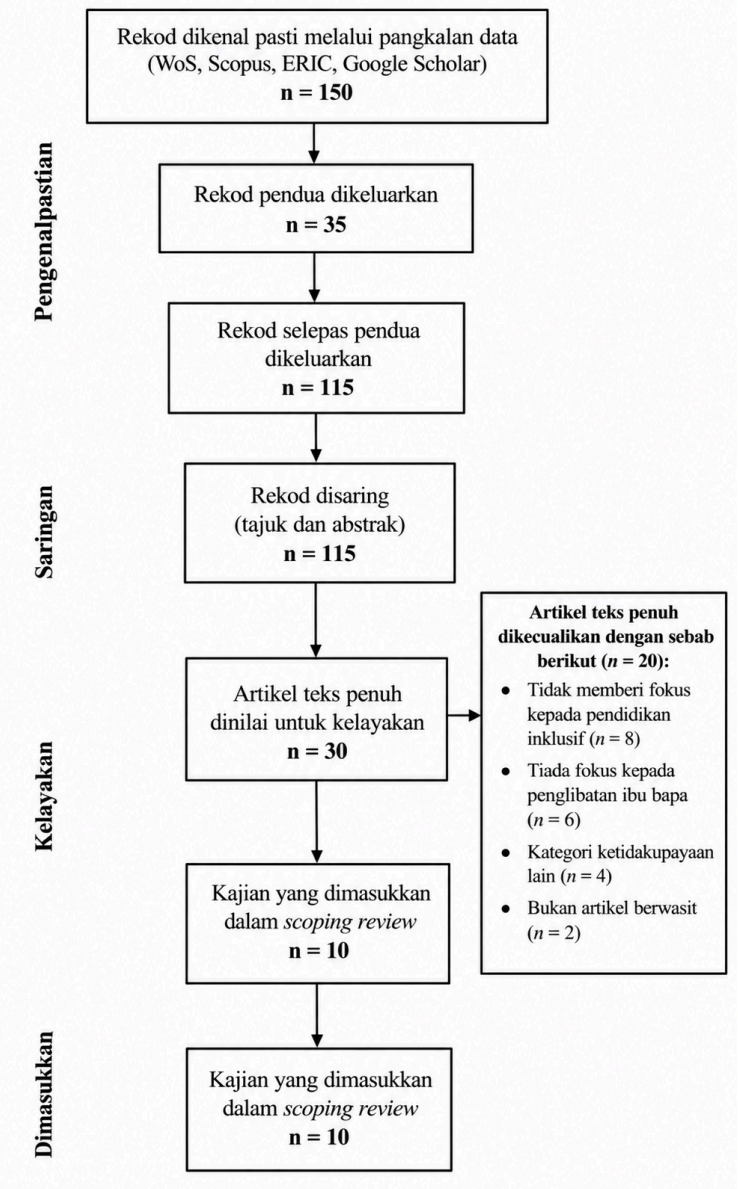
Proses pengekstrakan data dilaksanakan secara sistematik menggunakan borang pengekstrakan data yang dibangunkan berdasarkan objektif dan soalan kajian. Item data yang diekstrak merangkumi maklumat seperti penulis dan tahun penerbitan, negara dan konteks kajian, reka bentuk kajian, fokus penglibatan ibu bapa, bentuk sokongan yang diberikan, faktor yang mempengaruhi penglibatan ibu bapa serta cabaran yang dilaporkan dalam pelaksanaan pendidikan inklusif. Pengekstrakan data dilakukan melalui semakan berulang terhadap kandungan artikel bagi memastikan ketepatan dan kebolehpercayaan maklumat yang direkodkan. Data yang telah diekstrak disemak dan dikodkan sebelum digunakan dalam proses sintesis dapatan.

STRATEGI ANALISIS DAN SINTESIS

Data yang diekstrak daripada artikel-artikel terpilih disintesis menggunakan pendekatan analisis tematik. Proses ini melibatkan pengelompokan dapatan kajian berdasarkan persamaan dan perbezaan fokus, bentuk penglibatan ibu bapa, faktor sokongan serta cabaran yang dilaporkan dalam literatur. Sintesis dapatan tidak melibatkan analisis statistik atau penilaian kualiti metodologi kajian, sebaliknya bertujuan untuk memetakan skop literatur sedia ada dan memberikan gambaran menyeluruh tentang *trend* penyelidikan berkaitan penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid kurang upaya intelektual dalam pendidikan inklusif. Dapatan kajian dilaporkan secara naratif dan disokong dengan jadual ringkasan dalam bab dapatan kajian.

DAPATAN

HASIL CARIAN DAN PEMILIHAN KAJIAN

Proses carian dan pemilihan artikel dilaksanakan berdasarkan garis panduan *PRISMA-ScR* bagi memastikan proses pemilihan sumber bukti dilakukan secara sistematik. Sebanyak 150 rekod dikenal pasti melalui carian pangkalan data. Selepas 35 rekod pendua dikeluarkan, sebanyak 115 rekod disaring berdasarkan tajuk dan abstrak. Daripada jumlah tersebut, 85 rekod dikecualikan kerana tidak memenuhi skop kajian. Seterusnya, sebanyak 30 artikel dinilai melalui teks penuh untuk menentukan kesesuaiannya berdasarkan kriteria inklusi dan eksklusi yang telah ditetapkan. Sebanyak 20 artikel dikecualikan kerana tidak memenuhi kriteria kelayakan, manakala 10 artikel dipilih untuk dimasukkan dalam sintesis akhir kajian. Rajah 1 menunjukkan aliran proses pengenalpastian, penyaringan, penilaian kelayakan dan pemilihan artikel yang dimasukkan dalam kajian ini.

RAJAH 1. Aliran Proses Saringan Artikel Berdasarkan Prisma -Scr

SENARAI ARTIKEL YANG DIANALISIS

Sebanyak sepuluh (10) artikel telah dipilih untuk dianalisis berdasarkan kriteria inklusi yang ditetapkan dalam kajian ini. Artikel-artikel tersebut merangkumi kajian dari pelbagai negara dengan reka bentuk kajian dan fokus yang berbeza berkaitan penglibatan ibu bapa dalam menyokong murid dengan ketidakupayaan intelektual dalam pendidikan inklusif. Analisis ciri-ciri artikel meliputi nama pengarang dan tahun penerbitan, negara, reka bentuk kajian, fokus kajian serta populasi yang terlibat. Ringkasan ciri-ciri artikel yang dianalisis ditunjukkan dalam Jadual 2

JADUAL 2. Senarai 10 Artikel Yang Dianalisis

Bil	Pengarang (Tahun)	Negara	Reka Bentuk Kajian	Fokus Kajian	Populasi
1	Shurr et al. (2023)	Amerika Syarikat	*Scoping review*	Perspektif ibu bapa terhadap pendidikan inklusif	63 artikel kajian tentang perspektif ibu bapa terhadap pendidikan inklusif murid dengan ketidakupayaan intelektual.
2	Heiman & Avissar (2024)	Israel	Kualitatif	Faktor sokongan dan halangan dalam pendidikan inklusif	6 ibu bapa, 5 guru, seorang pembantu pengajar dan 2 orang pentadbir sekolah.
3	Benson et al. (2024)	Jordan	Kualitatif	Persepsi ibu bapa terhadap pendidikan inklusif dan cabaran pelaksanaannya.	45 orang ibu bapa murid berkeperluan pendidikan khas yang menyertai enam kumpulan fokus di Jordan.
4	Mann et al. (2024)	Australia	Analisis dokumen/keterangan	Peranan ibu bapa dalam menjayakan sekolah inklusif	Pandangan dan keterangan ibu bapa yang dikemukakan kepada Disability Royal Commission di Australia; bukan sampel temu bual biasa.
5	Ummah et al. (2021)	Indonesia	Kaedah campuran	Sikap dan pengalaman ibu bapa terhadap pendidikan inklusif	256 orang ibu bapa kepada kanak-kanak dengan pelbagai tahap keupayaan intelektual yang bersekolah di Indonesia.
6	Masondo & Mabaso (2025)	Afrika Selatan	Kualitatif	Cabaran penglibatan ibu bapa dalam pendidikan inklusif	8 orang ibu bapa murid dengan ketidakupayaan intelektual teruk di Afrika Selatan.
7	Yazıcıoğlu & Sümer Dodur (2025)	Turki	Kualitatif	Persepsi ibu bapa terhadap inklusiviti sekolah	255 orang ibu bapa kanak-kanak dengan ketidakupayaan intelektual di sekolah awam Turki.
8	Oranga et al. (2022)	Kenya	Kualitatif	Halangan penglibatan ibu bapa dalam pendidikan murid dengan ketidakupayaan intelektual	Literatur berkaitan halangan penglibatan ibu bapa dalam pendidikan murid dengan ketidakupayaan intelektual; kajian ini merupakan sorotan literatur kualitatif.

Bil	Pengarang (Tahun)	Negara	Reka Bentuk Kajian	Fokus Kajian	Populasi
9	Jacob & Pillay (2025)	Kanada	Kualitatif	Advokasi ibu bapa dalam pendidikan inklusif	96 orang ibu bapa kanak-kanak dengan ketidakupayaan intelektual.
10	Sinkkonen et al. (2025)	Finland	Kaedah campuran	Penglibatan ibu bapa dalam mesyuarat sokongan sekolah	11 temu bual dengan ibu bapa murid berumur 7–15 tahun yang memerlukan sokongan pembelajaran di Finland.

PEMETAAN TEMA DAPATAN

Analisis terhadap sepuluh artikel mengenal pasti lima tema utama, iaitu sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan ibu bapa, kerjasama antara sekolah dengan keluarga, cabaran dan halangan penglibatan ibu bapa, serta pemerkasaan ibu bapa melalui pendekatan berpusatkan keluarga. Jadual 3 merumuskan huraian setiap tema dan bilangan artikel yang berkaitan.

JADUAL 3. Pemetaan Tema Berdasarkan Artikel Yang Dianalisis

Tema dapatan	Huraian ringkas tema	Bilangan artikel
Sikap dan persepsi ibu bapa terhadap pelaksanaan PPI	Persepsi, penerimaan, pengetahuan dan sokongan ibu bapa terhadap pendidikan inklusif serta penyertaan anak di sekolah inklusif.	6
Bentuk penglibatan ibu bapa dalam membuat keputusan	Penglibatan ibu bapa dalam membuat keputusan pendidikan, menyokong pembelajaran anak, menghadiri perbincangan sekolah dan melaksanakan sokongan di rumah.	6
Kerjasama antara sekolah dengan keluarga	Komunikasi, perkongsian maklumat dan tanggungjawab serta hubungan kerjasama antara ibu bapa dengan pihak sekolah dalam menyokong pendidikan inklusif.	6
Cabaran dan halangan penglibatan ibu bapa	Kekangan sistem, sikap pendidik, stigma sosial, kekurangan pengetahuan dan sumber serta masalah komunikasi yang menjejaskan penglibatan ibu bapa.	7
Pemerkasaan ibu bapa dan pendekatan berpusatkan keluarga	Peningkatan pengetahuan ibu bapa, sokongan sekolah, pengiktirafan suara ibu bapa dan penglibatan mereka sebagai rakan strategik dalam pendidikan anak.	5

Berdasarkan Jadual 3, tema cabaran dan halangan penglibatan ibu bapa mencatatkan bilangan tertinggi, iaitu tujuh artikel. Tema sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan ibu bapa serta kerjasama antara sekolah dengan keluarga masing-masing dibincangkan dalam enam artikel. Seterusnya, tema pemerkasaan ibu bapa melalui pendekatan berpusatkan keluarga dibincangkan dalam lima artikel. Secara keseluruhannya, pemetaan tema ini memperlihatkan bahawa literatur yang dianalisis merangkumi pelbagai dimensi penglibatan ibu bapa yang relevan dengan pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Dimensi tersebut meliputi sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan, kerjasama antara sekolah dengan keluarga, cabaran yang dihadapi serta usaha memperkasakan ibu bapa..

PERBINCANGAN

Bahagian ini membincangkan dapatan *scoping review* terhadap sepuluh artikel yang dipilih untuk menganalisis penglibatan ibu bapa dalam menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid berkeperluan pendidikan khas dengan ketidakupayaan intelektual. Perbincangan disusun berdasarkan lima tema utama, iaitu sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan ibu bapa, kerjasama antara sekolah dengan keluarga, cabaran dan halangan penglibatan ibu bapa, serta pemerkasaan ibu bapa melalui pendekatan berpusatkan keluarga.

Selain menghuraikan dapatan bagi setiap tema, perbincangan ini turut meneliti kerelevanan dapatan terhadap pelaksanaan PPI di Malaysia dan mengenal pasti jurang pengetahuan yang memerlukan perhatian dalam penyelidikan akan datang. Selaras dengan pendekatan *scoping review*, perbincangan memberi tumpuan kepada pemetaan pola dapatan

dan skop pengetahuan dalam literatur yang dianalisis, tanpa membuat kesimpulan tentang hubungan sebab-akibat atau keberkesanan sesuatu intervensi.

TEMA 1: SIKAP DAN PERSEPSI IBU BAPA TERHADAP PELAKSANAAN PPI

Sikap dan persepsi ibu bapa merupakan aspek penting dalam memahami penerimaan keluarga terhadap Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Ummah et al. (2021) membincangkan pandangan ibu bapa terhadap pendidikan inklusif di Indonesia, manakala Jacob dan Pillay (2025) meneliti pengetahuan serta persepsi ibu bapa berdasarkan faktor demografi. Yazıcıoğlu dan Sümer Dodur (2025) pula meneroka pengalaman ibu bapa berkaitan pendidikan inklusif, termasuk pandangan mereka terhadap sokongan yang disediakan oleh sekolah. Heiman dan Avissar (2024) turut mengenal pasti faktor yang menyokong atau menghalang pelaksanaan pendidikan inklusif berdasarkan perspektif ibu bapa dan warga sekolah. Secara keseluruhannya, kajian-kajian ini menunjukkan kepentingan memahami penerimaan ibu bapa bersama-sama pengalaman dan penilaian mereka terhadap sokongan pendidikan yang tersedia.

Sikap ibu bapa tidak seharusnya ditafsirkan secara mudah sebagai penerimaan atau penolakan terhadap pendidikan inklusif. Ibu bapa mungkin menyokong peluang anak belajar bersama rakan sebaya, tetapi pada masa yang sama mempunyai kebimbangan tentang kualiti pengajaran, kesediaan guru dan sokongan pembelajaran yang disediakan. Mann et al. (2024) menekankan peranan ibu bapa dalam pemilihan sekolah, pembuatan keputusan pendidikan dan advokasi apabila timbul kebimbangan terhadap keputusan atau amalan sekolah. Sementara itu, Shurr et al. (2023), melalui sorotan skop terhadap literatur tentang perspektif ibu bapa bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual, memberikan gambaran tentang fokus penyelidikan terdahulu dan keperluan untuk memahami pengalaman keluarga dengan lebih mendalam. Oleh itu, kebimbangan ibu bapa wajar diteroka sebagai sumber maklumat bagi mengenal pasti keperluan anak dan menambah baik sokongan sekolah, bukannya dianggap secara langsung sebagai penolakan terhadap PPI.

Dalam konteks Malaysia, dapatan ini relevan untuk meneliti hubungan antara pengalaman ibu bapa dengan sokongan yang disediakan oleh pihak sekolah. Nayor dan Loh (2014), melalui kajian tentang kerjasama guru dengan ibu bapa dalam perancangan aktiviti Program Pendidikan Khas Integrasi (PPKI), memberikan perspektif tempatan tentang penglibatan keluarga dalam pendidikan khas. Walau bagaimanapun, kajian tersebut tidak secara khusus meneliti PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Oleh itu, kajian tersebut lebih sesuai digunakan sebagai konteks perbincangan tentang hubungan sekolah dengan keluarga, bukan sebagai bukti langsung tentang pengalaman ibu bapa dalam PPI bagi kumpulan murid tersebut.

Dari sudut amalan profesional, dapatan ini menunjukkan kepentingan kemahiran guru dalam mendengar pandangan ibu bapa, menerangkan perkembangan murid dan membincangkan sokongan pendidikan secara terbuka. Pihak sekolah juga boleh mempertimbangkan saluran komunikasi yang fleksibel serta peluang perbincangan yang mengambil kira keadaan keluarga. Penglibatan ibu bapa tidak seharusnya dinilai berdasarkan kehadiran mereka ke sekolah semata-mata, tetapi turut mengambil kira peluang yang diberikan untuk berkongsi maklumat dan menyumbang kepada perancangan pendidikan anak. Walau bagaimanapun, bentuk latihan dan komunikasi yang paling sesuai dalam konteks PPI di Malaysia masih perlu diteliti melalui penyelidikan setempat.

Secara keseluruhannya, sikap dan persepsi ibu bapa berkait dengan penerimaan terhadap pendidikan inklusif, pengalaman keluarga serta keyakinan terhadap keupayaan sekolah memenuhi keperluan anak. Usaha memperkukuh penerimaan ibu bapa perlu disertai

perhatian terhadap kualiti sokongan pendidikan, komunikasi dua hala dan peluang penyertaan keluarga. Penyelidikan di Malaysia diperlukan untuk memahami pengalaman ibu bapa yang mempunyai anak dengan ketidakupayaan intelektual serta mengenal pasti faktor yang membentuk persepsi mereka terhadap pelaksanaan PPI.

TEMA 2: BENTUK PENGLIBATAN IBU BAPA DALAM MEMBUAT KEPUTUSAN

Penglibatan ibu bapa dalam membuat keputusan pendidikan merangkumi perkongsian maklumat tentang keperluan dan kebolehan anak, penyertaan dalam perbincangan bersama guru serta sumbangan kepada perancangan sokongan pembelajaran. Mann et al. (2024) menekankan peranan ibu bapa dalam pemilihan sekolah, pembuatan keputusan pendidikan dan advokasi apabila timbul kebimbangan terhadap keputusan atau amalan sekolah. Peranan ini menunjukkan bahawa ibu bapa bukan sekadar penerima maklumat, malah mempunyai pengalaman dan pengetahuan tentang anak yang boleh menyumbang kepada pertimbangan pendidikan.

Kualiti penglibatan juga bergantung pada sejauh mana pandangan ibu bapa diterima dan dipertimbangkan. Koskela dan Sinkkonen (2025), melalui kajian di Finland, meneliti penglibatan ibu bapa dalam kerjasama dengan profesional sekolah berkaitan sokongan pembelajaran anak. Kajian tersebut memberikan perspektif tentang pengalaman keluarga ketika terlibat dalam perbincangan sekolah. Dapatan ini menonjolkan kepentingan meneliti bukan sahaja peluang untuk menghadiri pertemuan, tetapi juga pengalaman ibu bapa ketika menyampaikan pandangan dan membincangkan sokongan yang diperlukan oleh anak.

Dalam konteks Malaysia, Nayor dan Loh (2014) memberikan perspektif tentang kerjasama guru dengan ibu bapa dalam perancangan aktiviti PPKI. Walaupun kajian tersebut tidak berfokus secara khusus pada proses membuat keputusan dalam PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual, kajian itu relevan sebagai konteks tempatan tentang penglibatan keluarga dalam pendidikan khas. Bagi pelaksanaan PPI, perkara yang perlu diberikan perhatian ialah peluang ibu bapa untuk menyampaikan maklumat tentang anak, membincangkan ilihan sokongan dan memberikan pandangan sebelum keputusan pendidikan dibuat.

Dari sudut amalan profesional, guru perlu mempunyai kemahiran memudah cara perbincangan, menerangkan pilihan sokongan yang tersedia dan mempertimbangkan maklumat daripada keluarga ketika merancang pembelajaran. Pihak sekolah juga boleh mempertimbangkan mekanisme yang sistematik untuk merekodkan pandangan ibu bapa, menjelaskan pertimbangan di sebalik sesuatu keputusan dan menyemak semula sokongan berdasarkan perkembangan murid. Langkah-langkah ini merupakan cadangan amalan yang boleh dipertimbangkan; kesesuaiannya dalam konteks PPI di Malaysia masih perlu dinilai melalui penyelidikan.

Secara keseluruhannya, penglibatan ibu bapa dalam membuat keputusan perlu dilihat dari segi sumbangan mereka kepada perancangan dan penilaian sokongan pendidikan, bukan sekadar kehadiran dalam aktiviti sekolah. Komunikasi dua hala, perkongsian maklumat dan pertimbangan terhadap pandangan keluarga merupakan aspek yang wajar diberikan perhatian. Kajian setempat diperlukan untuk meneroka pengalaman ibu bapa serta mengenal pasti cara proses membuat keputusan bersama dapat dilaksanakan dengan lebih bermakna dalam PPI.

TEMA 3: KERJASAMA ANTARA SEKOLAH DENGAN KELUARGA

Kerjasama antara sekolah dengan keluarga merupakan dimensi penting dalam menyokong pendidikan inklusif bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Kerjasama ini merangkumi komunikasi dua hala, perkongsian maklumat tentang perkembangan murid dan

penyelarasan sokongan pembelajaran. Garcia-Melgar et al. (2022) meneliti pendekatan kolaboratif dalam menyokong penyertaan murid kurang upaya di sekolah arus perdana melalui kajian reka bentuk bersama. Sementara itu, Koskela dan Sinkkonen (2025) membincangkan pengalaman ibu bapa ketika bekerjasama dengan profesional sekolah berkaitan sokongan pembelajaran anak. Kedua-dua kajian memberikan perspektif tentang kepentingan kerjasama, walaupun konteks dan fokusnya tidak semestinya sama dengan pelaksanaan PPI di Malaysia.

Kerjasama yang bermakna memerlukan pihak sekolah dan keluarga saling menghargai pengetahuan serta pengalaman masing-masing. Ibu bapa mempunyai maklumat tentang kebolehan, minat, rutin dan keperluan anak di rumah, manakala guru dapat berkongsi maklumat tentang pembelajaran dan penyertaan murid di sekolah. Perkongsian maklumat ini berpotensi membantu pihak yang terlibat memahami keperluan murid dengan lebih menyeluruh. Namun, komunikasi semata-mata tidak menjamin kerjasama yang berkualiti sekiranya pandangan ibu bapa tidak diberikan pertimbangan. Oleh itu, hubungan sekolah dengan keluarga perlu menyediakan ruang untuk perbincangan terbuka dan penyelarasan sokongan secara berterusan.

Dalam konteks Malaysia, Nayor dan Loh (2014) membincangkan kerjasama guru dengan ibu bapa dalam perancangan aktiviti PPKI. Kajian tersebut memberikan perspektif tempatan tentang hubungan keluarga dengan pihak sekolah dalam pendidikan khas, tetapi tidak boleh dianggap sebagai bukti langsung tentang amalan kerjasama dalam PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Berdasarkan konteks tersebut, pihak sekolah boleh mempertimbangkan pertemuan berkala, saluran komunikasi yang sesuai dan perkongsian maklumat tentang perkembangan murid. Pelaksanaannya perlu mengambil kira keadaan keluarga, kekangan masa dan sumber yang tersedia.

Dari sudut amalan profesional, guru perlu bukan sahaja menyampaikan maklumat tentang prestasi murid, tetapi juga mendengar pandangan ibu bapa dan membincangkan strategi sokongan yang boleh diselaraskan antara rumah dengan sekolah. Sokongan pihak pentadbir juga penting bagi menyediakan masa, ruang dan saluran komunikasi yang sesuai. Latihan guru berkaitan komunikasi dan kerjasama dengan keluarga boleh dipertimbangkan sebagai sebahagian daripada pembangunan profesional, namun bentuk latihan yang paling sesuai perlu dikenal pasti melalui kajian lanjut.

Secara keseluruhannya, kerjasama antara sekolah dengan keluarga memerlukan komunikasi berterusan, perkongsian maklumat dan pengiktirafan terhadap peranan kedua-dua pihak. Dalam pelaksanaan PPI, kerjasama tersebut boleh menjadi ruang untuk menyelaraskan sokongan berdasarkan keperluan murid. Walau bagaimanapun, penyelidikan setempat masih diperlukan untuk memahami pengalaman ibu bapa dan guru serta mengenal pasti amalan kerjasama yang sesuai dengan konteks sekolah di Malaysia.

TEMA 4: CABARAN DAN HALANGAN PENGLIBATAN IBU BAPA

Penglibatan ibu bapa dalam pendidikan inklusif boleh dipengaruhi oleh keadaan keluarga, amalan komunikasi sekolah dan sokongan yang tersedia dalam persekitaran pendidikan. Oranga et al. (2022) meneliti halangan penglibatan ibu bapa dalam pendidikan murid dengan ketidakupayaan intelektual. Musendo et al. (2023) pula menjalankan sorotan sistematik tentang intervensi yang bertujuan menggalakkan penglibatan ibu bapa dalam pendidikan kanak-kanak berumur sekolah dengan ketidakupayaan. Kedua-dua sumber ini membantu memperlihatkan kepentingan mengenal pasti faktor yang boleh menyokong atau mengehadkan penyertaan keluarga. Walau bagaimanapun, skop dan reka bentuk kedua-dua

kajian berbeza, maka dapatan masing-masing perlu ditafsirkan berdasarkan konteks kajian asal.

Cabaran penglibatan ibu bapa juga perlu dilihat bersama keadaan dan kesediaan pihak sekolah. Mohd Zuri Ghani et al. (2024), melalui kajian tentang pemahaman dan penerimaan guru sekolah arus perdana terhadap pendidikan inklusif di Malaysia, memberikan konteks tentang perspektif guru dalam pelaksanaan pendidikan inklusif. Kajian tersebut tidak secara langsung mengukur pengalaman ibu bapa, tetapi boleh membantu membingkaikan persoalan tentang peranan kesediaan guru dan persekitaran sekolah dalam menyediakan peluang kerjasama. Hubungan antara kesediaan pihak sekolah dengan tahap penglibatan ibu bapa perlu disahkan melalui kajian yang meneliti pengalaman kedua-dua pihak secara langsung.

Cabaran penglibatan tidak wajar ditafsirkan semata-mata sebagai kekurangan komitmen keluarga. Kekangan masa, tanggungjawab penjagaan, kesukaran menghadiri pertemuan dan akses kepada maklumat merupakan aspek yang boleh disiasat apabila meneliti peluang ibu bapa untuk terlibat. Pada masa yang sama, komunikasi yang kurang jelas atau peluang perbincangan yang terhad juga wajar diberikan perhatian. Faktor-faktor ini tidak boleh dianggap sebagai dapatan khusus bagi semua artikel yang dianalisis melainkan disokong oleh bukti daripada kajian berkenaan. Oleh itu, penting untuk membezakan antara ibu bapa yang tidak mempunyai peluang untuk terlibat dengan ibu bapa yang mempunyai peluang tetapi tidak menyertainya.

Dalam konteks PPI di Malaysia, pihak sekolah boleh menilai sama ada kaedah komunikasi, waktu pertemuan dan penyampaian maklumat memenuhi keperluan keluarga. Penyediaan maklumat yang mudah difahami, pilihan komunikasi yang fleksibel dan ruang untuk ibu bapa mengemukakan kebimbangan boleh dipertimbangkan sebagai langkah praktikal. Guru juga perlu membina hubungan profesional yang membolehkan perbezaan pandangan dibincangkan secara terbuka. Walau bagaimanapun, kesesuaian dan keberkesanan langkah tersebut perlu dinilai berdasarkan keadaan sekolah serta pengalaman keluarga.

Secara keseluruhannya, cabaran penglibatan ibu bapa perlu difahami dengan mengambil kira faktor keluarga, amalan sekolah dan sokongan sistem pendidikan. Usaha meningkatkan penglibatan tidak seharusnya meletakkan tanggungjawab sepenuhnya kepada ibu bapa, tetapi perlu meneliti juga peluang yang disediakan oleh pihak sekolah. Penyelidikan di Malaysia diperlukan untuk mengenal pasti halangan yang benar-benar dialami oleh ibu bapa murid dengan ketidakupayaan intelektual dan menilai bentuk sokongan yang sesuai untuk mengatasinya.

TEMA 5: PEMERKASAAN IBU BAPA DAN PENDEKATAN BERPUSATKAN KELUARGA

Pemerkasaan ibu bapa merangkumi penyediaan maklumat, bimbingan dan peluang kepada keluarga untuk menyuarakan pandangan serta terlibat dalam keputusan berkaitan pendidikan anak. Pendekatan berpusatkan keluarga pula menekankan pengiktirafan terhadap keperluan, keutamaan dan pengalaman keluarga ketika merancang sokongan. Mestre et al. (2024), melalui sorotan sistematik tentang penjagaan berpusatkan keluarga bagi keluarga yang mempunyai anak dengan ketidakupayaan intelektual, membincangkan komponen seperti perkongsian keputusan, pendidikan keluarga dan penglibatan keluarga. Walaupun kajian tersebut berfokus pada penjagaan kesihatan dan bukannya pelaksanaan PPI, perbincangannya memberikan perspektif tambahan tentang prinsip penglibatan keluarga. Penerapan prinsip tersebut dalam pendidikan perlu diteliti berdasarkan bukti dan konteks sekolah.

Dalam pendidikan inklusif, ibu bapa boleh menyumbang melalui perkongsian maklumat tentang kebolehan, minat, rutin dan keperluan anak. Mann et al. (2024) menekankan peranan

ibu bapa dalam pembuatan keputusan dan advokasi, manakala Jacob dan Pillay (2025) meneliti pengetahuan serta persepsi ibu bapa berkaitan pendidikan inklusif. Dapatan ini menyokong kepentingan memastikan keluarga mempunyai maklumat yang mencukupi dan peluang untuk menyumbang kepada perbincangan pendidikan. Namun, pemerkasaan tidak seharusnya ditafsirkan sebagai pemindahan tanggungjawab pendidikan kepada ibu bapa. Sebaliknya, keluarga dan pihak sekolah perlu berkongsi peranan berdasarkan pengetahuan, sumber dan tanggungjawab masing-masing.

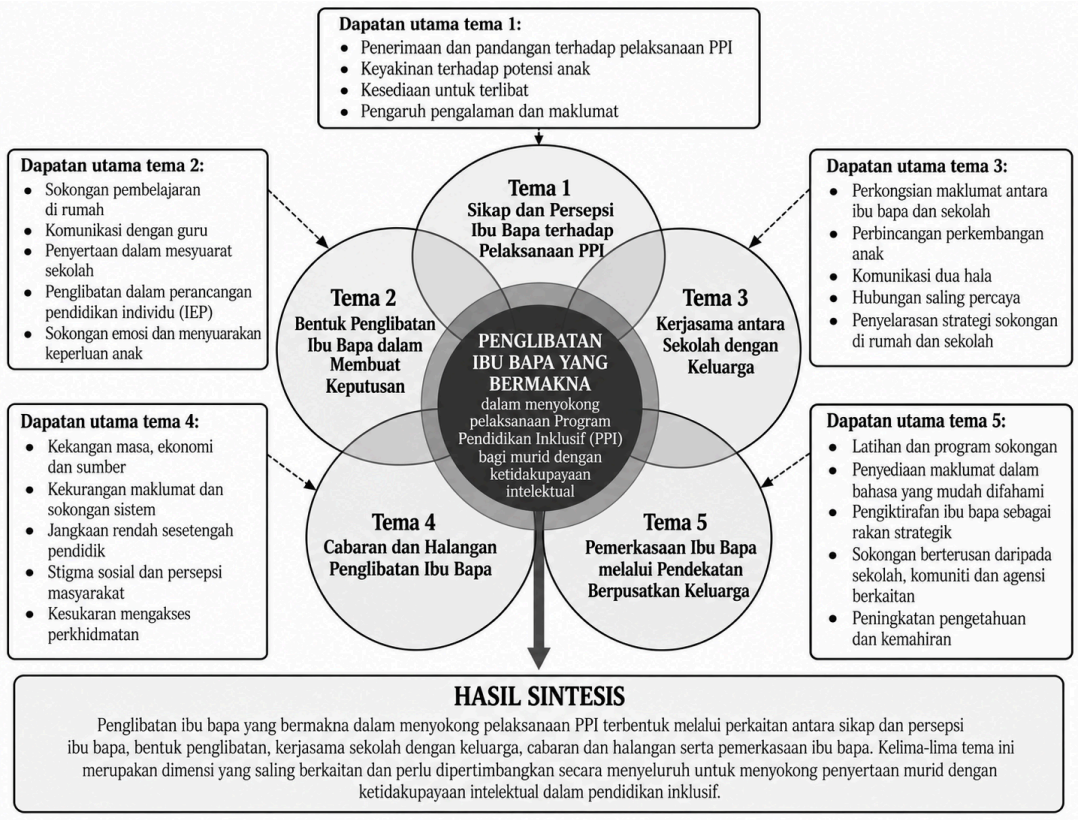
Dalam konteks Malaysia, Nayor dan Loh (2014) memberikan perspektif tempatan tentang kerjasama guru dengan ibu bapa dalam pendidikan khas. Walaupun kajian tersebut tidak meneliti secara khusus pemerkasaan ibu bapa dalam PPI bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual, kajian itu relevan sebagai konteks perbincangan tentang hubungan sekolah dengan keluarga. Dalam pelaksanaan PPI, pihak sekolah boleh mempertimbangkan peluang yang lebih bermakna kepada ibu bapa untuk berkongsi maklumat tentang anak, membincangkan matlamat pembelajaran dan menyumbang kepada perancangan sokongan pendidikan.

Dari sudut amalan profesional, guru perlu mempunyai kemahiran untuk menerangkan maklumat pendidikan dengan jelas, membimbing perbincangan dan mengiktiraf bahawa setiap keluarga mempunyai keadaan serta keperluan yang berbeza. Sesi perkongsian maklumat, perbincangan berkala dan panduan tentang sokongan pembelajaran di rumah boleh dipertimbangkan berdasarkan keperluan keluarga. Pelaksanaan pendekatan ini perlu fleksibel supaya penglibatan tidak menjadi beban tambahan kepada ibu bapa. Cadangan tersebut merupakan implikasi yang boleh dipertimbangkan dan tidak boleh dianggap sebagai bukti keberkesanan tanpa penilaian lanjut.

Secara keseluruhannya, pemerkasaan ibu bapa dan pendekatan berpusatkan keluarga menekankan pengiktirafan terhadap suara, pengetahuan dan keperluan keluarga dalam perancangan pendidikan anak. Dalam konteks PPI di Malaysia, komunikasi yang jelas, peluang penyertaan dan kerjasama dengan guru merupakan aspek yang wajar diberikan perhatian. Walau bagaimanapun, penyelidikan setempat masih diperlukan untuk mengenal pasti bentuk pemerkasaan yang sesuai dengan keperluan murid, keadaan keluarga dan persekitaran sekolah, serta memahami bagaimana prinsip berpusatkan keluarga dapat diterapkan dalam amalan pendidikan inklusif.

SINTESIS MERENTAS TEMA: HUBUNGAN ANTARA LIMA TEMA PENGLIBATAN IBU BAPA

Bagi memahami dapatan kajian secara menyeluruh, kelima-lima tema disintesiskan untuk menjelaskan hubungan antara sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan dalam membuat keputusan, kerjasama sekolah dengan keluarga, cabaran penglibatan serta pemerkasaan melalui pendekatan berpusatkan keluarga. Sintesis ini menunjukkan bahawa penglibatan ibu bapa dalam menyokong Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual melibatkan dimensi individu, hubungan dan sokongan persekitaran yang saling berkaitan.

RAJAH 2. Model Venn

Rajah 2 menunjukkan model Venn yang menggambarkan hubungan konseptual antara kelima-lima tema. Sikap dan persepsi ibu bapa berkaitan dengan cara mereka memahami pendidikan inklusif, manakala bentuk penglibatan merangkumi perkongsian maklumat dan penyertaan dalam perancangan pendidikan anak. Kerjasama sekolah dengan keluarga pula menekankan komunikasi, kepercayaan dan pertimbangan terhadap pandangan ibu bapa. Pada masa yang sama, cabaran yang berkaitan dengan keadaan keluarga dan persekitaran sekolah boleh mengehadkan peluang penglibatan. Pendekatan berpusatkan keluarga menekankan kepentingan mengiktiraf pengalaman dan pandangan ibu bapa dalam perancangan sokongan pendidikan. Persilangan kelima-lima tema dalam Rajah 2 merupakan kerangka interpretasi untuk mengintegrasikan tema yang dikenal pasti, bukannya bukti hubungan sebab-akibat.

Dalam konteks tempatan, Bahsha, Toran dan Zainal (2024) membincangkan sokongan transisi dan pendekatan Reka Bentuk Pembelajaran Sejagat bagi pelajar autisme di pendidikan tinggi. Abu Bakar dan Ahmad (2023) pula meneliti perkhidmatan bimbingan dan kaunseling bagi murid pendidikan khas, manakala Mah Tjun Lyn et al. (2020) mengkaji pengetahuan pendidik tentang peranan mereka dalam pendidikan inklusif. Kajian-kajian ini memberikan konteks berkaitan sokongan pendidikan, kompetensi pendidik dan persekitaran inklusif. Walau bagaimanapun, skop kajian tersebut berbeza dan tidak semuanya meneliti penglibatan ibu bapa atau murid dengan ketidakupayaan intelektual secara khusus. Oleh itu, kajian-kajian ini perlu ditafsirkan sebagai sumber kontekstual dan bukannya bukti langsung bagi semua tema yang dikenal pasti.

Secara keseluruhannya, sintesis ini menghubungkan penglibatan ibu bapa dengan kerjasama sekolah, cabaran penyertaan dan pemerkasaan keluarga. Dalam konteks PPI di Malaysia, sintesis ini menonjolkan kepentingan komunikasi dua hala, peluang penyertaan ibu bapa dalam perancangan sokongan pembelajaran dan pembangunan profesional guru. Walau bagaimanapun, perkara tersebut merupakan implikasi konseptual yang memerlukan

penelitian lanjut dan tidak membuktikan keberkesanan sesuatu pendekatan dalam konteks Malaysia. Tafsiran dapatan juga perlu mengambil kira skop dan batasan literatur yang dianalisis.

Kesimpulannya, sintesis merentas tema memberikan gambaran menyeluruh tentang penglibatan ibu bapa melalui dimensi sikap, tindakan, hubungan, cabaran dan sokongan. Pemahaman ini boleh menjadi asas untuk mengenal pasti keperluan penambahbaikan dalam kerjasama antara keluarga dengan pihak sekolah. Penyelidikan empirikal di Malaysia masih diperlukan untuk memahami pengalaman ibu bapa yang mempunyai anak dengan ketidakupayaan intelektual dan mengikuti PPI.

JURANG PENYELIDIKAN DAN IMPLIKASI KAJIAN LANJUTAN

Berdasarkan lima tema yang dikenal pasti, kajian terdahulu banyak membincangkan persepsi ibu bapa (Shurr et al., 2023) serta peranan mereka dalam keputusan pendidikan dan advokasi (Mann et al., 2024). Walau bagaimanapun, kajian tempatan masih diperlukan untuk meneroka peranan guru dalam membimbing ibu bapa, membina komunikasi dua hala dan memperkukuh kerjasama sekolah-keluarga dalam Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Dapatan Heiman dan Avissar (2024) serta Masondo dan Mabaso (2025) turut memberikan konteks tentang kepentingan hubungan sekolah-keluarga, namun dapatan dari negara lain perlu ditafsirkan mengikut konteks Malaysia.

Dari segi implikasi, pembangunan profesional guru boleh memberi tumpuan kepada kemahiran komunikasi, amalan kolaboratif dan penglibatan ibu bapa dalam perancangan pendidikan anak. Kementerian Pendidikan Malaysia juga boleh mempertimbangkan aspek kerjasama sekolah-keluarga dalam latihan profesional guru. Kajian lanjutan diperlukan untuk mengenal pasti keperluan latihan dan pendekatan yang sesuai bagi memperkukuh kolaborasi dalam PPI di Malaysia.

Walau bagaimanapun, *scoping review* ini memetakan keluasan literatur dan tema utama, bukannya menilai keberkesanan sesuatu pendekatan. Oleh itu, jurang dan implikasi yang dikemukakan perlu ditafsirkan berdasarkan skop artikel yang dianalisis dan dianggap sebagai cadangan untuk penyelidikan seterusnya.

IMPLIKASI TERHADAP SISTEM PENDIDIKAN MALAYSIA

Dapatan kajian ini memberikan beberapa implikasi yang boleh dipertimbangkan dalam pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) di Malaysia, khususnya berkaitan komunikasi antara pihak sekolah dengan keluarga, perkongsian maklumat tentang keperluan murid dan peluang kepada ibu bapa untuk terlibat dalam perancangan sokongan pendidikan. Dapatan ini turut menonjolkan kepentingan peranan guru dalam membina hubungan yang berkesan dengan ibu bapa bagi menyokong keperluan pendidikan murid dengan ketidakupayaan intelektual. Walau bagaimanapun, implikasi ini dirumuskan berdasarkan literatur antarabangsa yang dipetakan dan perlu diteliti lebih lanjut melalui penyelidikan empirikal dalam konteks sekolah di Malaysia.

Dari aspek pembangunan profesional, latihan guru perlu memberikan penekanan kepada kemahiran komunikasi dua hala dengan ibu bapa, amalan kolaboratif, pemahaman terhadap kepelbagaian keperluan murid serta keupayaan membimbing ibu bapa dalam perancangan dan pembuatan keputusan pendidikan. Guru juga perlu diperkasa untuk menghargai pandangan keluarga, berkongsi maklumat tentang perkembangan murid dan menangani perbezaan pendapat secara profesional. Pada peringkat sistem pendidikan, Kementerian Pendidikan Malaysia, khususnya Bahagian Profesionalisme Guru dan pihak berkaitan, boleh

mempertimbangkan pengukuhan aspek kerjasama sekolah-keluarga dalam latihan praperkhidmatan dan pembangunan profesional berterusan guru. Usaha ini boleh membantu menyediakan guru dengan pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk menggalakkan penglibatan ibu bapa secara lebih terancang dalam pelaksanaan PPI.

Selain itu, penyelidikan lanjutan di Malaysia boleh meneliti keperluan latihan guru, amalan komunikasi antara guru dengan ibu bapa serta faktor budaya, sosioekonomi dan amalan sekolah yang mungkin mempengaruhi penglibatan keluarga dalam PPI. Penyelidikan juga boleh menilai kesesuaian pendekatan pembangunan profesional yang membantu guru membina kerjasama berkesan dengan ibu bapa. Walau bagaimanapun, implikasi ini hendaklah ditafsirkan berdasarkan bukti daripada artikel yang dianalisis. Sebarang kesimpulan khusus tentang pengaruh etnik atau budaya tidak wajar dibuat sekiranya aspek tersebut tidak diteliti secara langsung dalam kajian yang disertakan.

RUMUSAN

Kajian *scoping review* ini memetakan literatur berkaitan penglibatan ibu bapa dalam menyokong pelaksanaan Program Pendidikan Inklusif (PPI) bagi murid dengan ketidakupayaan intelektual. Berdasarkan sepuluh artikel terpilih, lima tema dikenal pasti, iaitu sikap dan persepsi ibu bapa, bentuk penglibatan, kerjasama sekolah-keluarga, cabaran penglibatan serta pemerkasaan melalui pendekatan berpusatkan keluarga.

Dapatan menunjukkan bahawa penglibatan ibu bapa merangkumi sokongan pembelajaran di rumah, komunikasi dengan guru, perkongsian maklumat dan penyertaan dalam perancangan pendidikan anak. Peluang penglibatan turut dipengaruhi oleh hubungan keluarga dengan sekolah, keadaan keluarga dan sokongan persekitaran pendidikan. Oleh itu, penglibatan ibu bapa memerlukan kerjasama keluarga, guru dan pihak sekolah.

Kajian ini menonjolkan kepentingan pendekatan berpusatkan keluarga yang mengiktiraf ibu bapa sebagai rakan kerjasama. Dalam konteks PPI di Malaysia, dapatan ini memberikan asas untuk mempertimbangkan pengukuhan komunikasi dua hala, pembangunan profesional guru dan peluang penglibatan yang bermakna. Walau bagaimanapun, implikasi ini perlu ditafsirkan secara berhati-hati kerana literatur merangkumi pelbagai konteks antarabangsa dan tidak semuanya meneliti PPI di Malaysia secara langsung.

Penyelidikan empirikal di Malaysia diperlukan untuk meneroka pengalaman ibu bapa dan guru, mengenal pasti faktor yang memudahkan atau mengehadkan penglibatan keluarga serta memahami sokongan yang bersesuaian dengan keperluan murid. Kajian lanjut juga boleh meneliti kerjasama sekolah-keluarga dalam perancangan dan pemantauan sokongan pendidikan. Kesimpulannya, kajian ini menyediakan pemetaan awal tentang dimensi penglibatan ibu bapa dan jurang pengetahuan bagi menyokong amalan pendidikan inklusif yang responsif terhadap keperluan murid dan keluarga.

PENGHARGAAN

Penulis merakamkan penghargaan kepada Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), dan Kementerian Pendidikan Malaysia atas sokongan serta penyediaan sumber yang menyumbang kepada penyediaan dan penerbitan artikel ini.

RUJUKAN

Abu Bakar, A. Y. & Ahmad, S. N. 2023. Perkhidmatan bimbingan dan kaunseling sekolah bagi murid pendidikan khas: Analisis tinjauan literatur. Jurnal Pendidikan Malaysia. [Butiran jilid, isu dan halaman perlu disahkan]. https://ejournal.ukm.my/jpend/search *[Semak butiran bibliografi sebelum penghantaran.]*

Adams, D., Harris, A. & Jones, M. S. 2016. Teacher-parent collaboration for an inclusive classroom: Success for every child. Malaysian Online Journal of Educational Sciences 4(3): 58–72.

Amerudin, N. A. & Toran, H. 2024. Pengetahuan guru prasekolah pendidikan khas dalam pelaksanaan Rancangan Pendidikan Individu. Jurnal Pendidikan Malaysia 49(1), Isu Khas. https://ejournal.ukm.my/jpend/article/view/82050 *[Semak butiran bibliografi sebelum penghantaran.]*

Arksey, H. & O'Malley, L. 2005. Scoping studies: Towards a methodological framework. International Journal of Social Research Methodology 8(1): 19–32. https://doi.org/10.1080/1364557032000119616

Bahsha, S. K., Toran, H. & Zainal, M. S. 2024. Empowering students with autism in higher education: A comprehensive review of transition support and universal design for learning. Jurnal Pendidikan Malaysia. https://ejournal.ukm.my/jpend/article/view/82039 *[Semak butiran bibliografi sebelum penghantaran.]*

Benson, S., Al-Natour, M. & Hussein Diaa, M. 2024. Parent input: Shaping inclusive education for students with disabilities. *International Journal of Developmental Disabilities* 70(6): 1102–1111. https://doi.org/10.1080/20473869.2024.2381909

Garcia-Melgar, A., Hyett, N., Bagley, K., McKinstry, C., Spong, J. & Iacono, T. 2022. Collaborative team approaches to supporting inclusion of children with disability in mainstream schools: A co-design study. Research in Developmental Disabilities 126: Article 104233. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2022.104233

Heiman, T. & Avissar, G. 2024. Facilitators and impediments in inclusive education for students with intellectual developmental disability: Perceptions of school staff and parents in Israel. Journal of Intellectual Disabilities 28(1): 67–82. https://doi.org/10.1177/17446295221136355

Jacob, U. S. & Pillay, J. 2025. Parental age and gender: How they influence knowledge and perceptions of inclusive education for children with intellectual disability. Journal of Intellectual Disability—Diagnosis and Treatment 13(3): 280–292. https://doi.org/10.6000/2292-2598.2025.13.03.3

Khairuddin, K. F. & Miles, S. 2020. School staff members' and parents' experiences of the inclusion of deaf children in Malaysian mainstream schools. Education 3–13 48(3): 273–287. https://doi.org/10.1080/03004279.2019.1664403

Koskela, T. & Sinkkonen, H.-M. 2025. Parental involvement in supporting their children in inclusive education: Cooperation with school professionals in Finland. Cogent Education 12(1): Article 2464272. https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2464272

Mah Tjun Lyn, Loh, S. C. & Rosli, N. A. 2020. Mainstream versus special needs educators: Comparisons of knowledge levels towards their roles and responsibilities in supporting inclusive education. Jurnal Pendidikan Malaysia 45(1).

https://ejournal.ukm.my/jpend/article/view/45.01-04
[Semak butiran bibliografi sebelum penghantaran.]

Mann, G., Kennedy-Wood, L. & Gilmore, L. 2024. The role of parents in facilitating safe, quality, inclusive education for students with intellectual disabilities: The position of the Disability Royal Commission. Research and Practice in Intellectual and Developmental Disabilities 11(1): 107–120. https://doi.org/10.1080/23297018.2024.2337756

Masondo, B. W. & Mabaso, N. P. M. 2025. Effective home-school partnerships to support learners with severe intellectual disabilities in South Africa: A missing ingredient to attaining inclusive education, two decades later? Interchange 56: 17–30. https://doi.org/10.1007/s10780-025-09534-5

Mestre, T. D., Lopes, M. J., Mestre, D. M., Ferreira, R. F., Costa, A. P. & Caldeira, E. V. 2024. Impact of family-centered care in families with children with intellectual disability: A systematic review. Heliyon 10(7): Article e28241. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28241

Mohd Zuri Ghani, M., Saineh, C., Raja Omar, T. R., Mokhtar, N. S., Abu Bakar, E. A., Ridzuan, M. F., Ahmad, J. & Abdul Manaf, N. 2024. Mainstream school teacher understanding and acceptance of inclusive education in Malaysia. Jurnal Evolusi 5(3). https://doi.org/10.61688/jev.v5i3.340

Musendo, D. J., Scherer, N., Jepkosgei, J., Maweu, L., Mupiwa, A., Hara, O., Polack, S. & Patel, D. 2023. A systematic review of interventions promoting parental involvement in the education of school-aged children with disabilities. Australasian Journal of Special and Inclusive Education 47(2): 123–139. https://doi.org/10.1017/jsi.2023.11

Nayor, G. K. S. & Loh, S. C. 2014. Teacher-parent collaboration in the planning of activities for Special Education Integrated Programme: Application of Epstein's framework. Journal of Special Needs Education 4: 53–72. https://www.journal.nase.org.my/index.php/jsne/article/view/60

Oranga, J., Obuba, E. & Boinnet, F. 2022. Barriers to parental involvement in the education of learners with intellectual disabilities. Open Journal of Social Sciences 10: 410–423. https://doi.org/10.4236/jss.2022.102029

Paseka, A. & Schwab, S. 2020. Parents' attitudes towards inclusive education and their perceptions of inclusive teaching practices and resources. European Journal of Special Needs Education 35(2): 254–272. https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1665232

Peters, M. D. J., Godfrey, C. M., McInerney, P., Soares, C. B., Khalil, H. & Parker, D. 2015. Guidance for conducting systematic scoping reviews. International Journal of Evidence-Based Healthcare 13(3): 141–146. https://doi.org/10.1097/XEB.0000000000000050

Rahardjo, F. D. S., Setyoboedi, B., Ningrum, A. G. & Sulistiawati. 2025. Family support and learning achievement of children with intellectual disabilities at SLB Siswa Budhi Surabaya. World Journal of Advanced Research and Reviews 28(2): 1371–1380. https://doi.org/10.30574/wjarr.2025.28.2.3829

Sawal Hamid, F. N. & Toran, H. 2024. Cabaran yang dihadapi pihak pengurusan tadika swasta dalam melaksanakan Program Pendidikan Inklusif. Jurnal Pendidikan Malaysia 49(1), Isu Khas: 54–61. https://ejournal.ukm.my/jpend/article/view/82040

Shurr, J., Minuk, A., Holmqvist, M., Östlund, D., Ghaith, N. & Reed, B. 2023. Parent perspectives on inclusive education for students with intellectual disability: A scoping review of the literature. International Journal of Developmental Disabilities 69(5): 633–643. https://doi.org/10.1080/20473869.2021.2003612

Stevens, L. & Wurf, G. 2020. Perceptions of inclusive education: A mixed methods investigation of parental attitudes in three Australian primary schools. International Journal of Inclusive Education 24(4): 351–365. https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1464068

Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., Moher, D., Peters, M. D. J., Horsley, T., Weeks, L., Hempel, S., Akl, E. A., Chang, C., McGowan, J., Stewart, L., Hartling, L., Aldcroft, A., Wilson, M. G., Garritty, C., Lewin, S., Godfrey, C. M., Macdonald, M. T., Langlois, E. V., Soares-Weiser, K., Moriarty, J., Clifford, T., Tunçalp, Ö. & Straus, S. E. 2018. PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): Checklist and explanation. Annals of Internal Medicine 169(7): 467–473. https://doi.org/10.7326/M18-0850

Ummah, U. S., Tahar, M. M. & Mohd Yasin, M. H. 2021. Parents' perspective towards inclusive education for children with intellectual disabilities in Indonesia. In Proceedings of the International Conference on Information Technology and Education (ICITE 2021), 35–40. Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/assehr.k.211210.006

Yazıcıoğlu, T. & Sümer Dodur, H. M. 2025. Exploring parental experiences in inclusive education for children with intellectual disabilities. International Journal of Developmental Disabilities 71(5): 714–724. https://doi.org/10.1080/20473869.2023.2280861

Jamliawati Abdul Rani
Fakulti Pendidikan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600 Bangi, Selangor, MALAYSIA
P158534@siswa.ukm.edu.my

Khairul Farhah Khairuddin (Penulis Koresponden)
Fakulti Pendidikan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600 Bangi, Selangor, MALAYSIA
kfk@ukm.edu.my